

452 / 2
1906
ცალკე ნომერი
ვეფსი კავიძე.

76 აგ

2/

138

გლეხი

24

ფასი გაჯეთისა : წლის დამლევამდე 1 მ. 60 კ.,
სამის თვით — 80 კ., ცალკე ნომერი 6 კ.
სელას მოწერა შიადება რედაქციაში : (საპიორის
ქუჩა, № 43) და წერა-კითხვის სსსოგადობის
მადლაში.

4594

ქოველკვირული სახალხო გაჯეთი

შინაარსი

გლეხი. — ლექსი. — მშრომელი ხალხო, შეერთდით! —
ახლოვდება განკითხვის დღე. — სახელმწიფო სათათ-
ბირო. — მშრომელთა ჯგუფის პროგრამა. — ჩვენ-
ბური ამბები. — რუსეთი: ა) გლეხთა მოძრაობა, ბ
მუშათა მოძრაობა, გ) მოძრაობა ჯარში. — „და, აჰა,
მოვიდა მოგვი აღმსავლეთით (ზღაპარი)

გლეხი

ვინ არის გლეხი? ვის ემსახურება ჩვენ-
ნი გაჯეთი? რა აწერია იმ დროშაზე, რომელიც
ავიდეთ ხელში და რომელიმაც უნ-
და გვიწინამძღვროს ცხოვრებაში?

ვინ არის გლეხი?

გლეხი ის ადამიანია, რომელიც დღე
დაღამე მუშაობს, დღე და ღამეს ასწორებს,
სისხლისა ოფლისა ღვრის, რომელიმაც არ
იცის არც ძილი და არც მოსვენება, რომ-
ლისთვის არ არსებობს არც ზამთარი და
არც ზაფხული, რომელიც მუშაობს დღი-
დან დღემდე, წლიდან წლამდე და მაინც
ვერასოდეს ვერ გაუთავებია ეს მუშაობა.

გლეხი ის ადამიანია, რომელიც მუ-
დამ მშვიდია, შიშველი, წელში მოხრი-
ლი, რომელიც პირუტყვებთან ერთად
ცხოვრობს აყროლებულ მიწურში და ნა-
ხევრად დანგრეულ ქოხში, რომელიც იტან-

ჯება ათასნაირის ავადმყოფობით და შე-
ვიწროვებით, ვისაც ტანჯვაში სული ხდე-
ბა და ცრემლები არ აშრება თვალებზე,
ვისაც უდროოდ ეხოცება შვილები და
ვინც უდროოდ ესალმება თვითონაც წუ-
თის სოფელს.

გლეხი ის ადამიანია, რომლისთვის სი-
ცოცხლე მარტო ერთი წაშებაა, რომელ-
საც მუდამ თავს დასტრიალებს შიმშილი
და სიკვდილი, რომელსაც თავი ვერ აუ-
ღლია ზევით, წელში ვერ გაპართულა, თა-
მამად ვერ გაუხედია, გემრიელად ვერ გაუ-
ცინია, რომელიც სიმღერაშიც კი სტი-
რის, სტირის თავის მწარებედს.

გლეხი ის არის, ვისაც ყველა ატყვი-
ლებს, ყველა ძარცვავს, ჩაგრავს, ყვლეფს
და სისხლსა სწოვს: ძარცვავს მემამულე,
ატყვილებს ვაჭარი, ჩაგრავს მთავრობა,
მისი ოფლითა ცხოვრობს ერიც და ბე-
რიც.

გლეხი მუშაა, ქარხანა-ფაბრიკის მუშის
ღვიძლი ძმა: გლეხის და მისი ძმის, ქა-
ლაქის მუშის, შექმნილია მთელი ქვეყნის
სიმდიდრე, მათის მკლავით არის მოყვა-
ნილი პური, მათის ხელით არის აშენე-
ბული სახლები, მათის ოფლით არის მო-
ქსოვილი ტანსაცმელები. გლეხი და მუშა
აძლევს ქვეყანას საჭმელს, სასმელს, ბინას

და სამოსელს, რაც კი დედამიწაზე სიმდიდრეა — სახლები, ფაბრიკები, ქარხნები, რკინის გზები, გემები, რაც მალაზიებში საქონელია, ათასნაირი მოწყობილობა —, ყველაფერი გლეხების და მუშების გაკეთებულია.

მაგრამ, მთელი ეს სიმდიდრე სხვის ხელშია, მდიდარ მემამულეების, მექარხნეების, ვაჭრების, მეფის და მის მოხელეების ხელშია, სხვები სარგებლობენ ამ სიმდიდრით, ხარობენ და ქეიფობენ, სხვები ცხოვრობენ მდიდრულ და ოქრო-ვერცხლით მორთულ სასახლეებში, კარგად ჭამენ და სვამენ, კარგად იცვამენ და იხუთვან, გლეხი კი ისე, როგორც მისი ძმა ქალაქის მუშა, მშიერია, შიშველი და გაჭირვებული. სხვები — მდიდრები-არაფერს აკეთებენ და ბედნიერად ცხოვრობენ, გლეხი კი დაუსრულებლად მუშაობს, მაგრამ მაინც ჰშია და სწყურია, მაინც სახლში გამოუღვევლი ჭირი და უბედურება უტრიალებს.

სხვისთვის მუშაობს გლეხი, სხვისთვის ღვრის მწარე ოფლს, სხვისთვის ცხოვრობს და კვდება. განა ეს სამართალია, განა ეს კაცობაა, და განა ამისთვის არის გაჩენილი გლეხი? ნუ თუ გლეხი ადამიანი არ არის? გლეხმა არ იცის, რა არის ჭირი და ლხინი? გლეხს არ უნდა ტკბილი და გემრიელი ცხოვრება?

უნდა მოელოს ბოლო ამდენ უსამართლობას, უნდა მოისპოს გლეხის ჩაგვრა და მონობა და გლეხმა უნდა მოიპოვოს კაცური, ადამიანური ცხოვრება!

რა არის უმთავრესი მიზეზი უსამართლობისა, რატომ არის, რომ გლეხი ყველაზე მეტს მუშაობს და ყველაზე უფრო მშიერი და ღატაკი კია? იმიტომ, რომ გლეხს მიწა არა აქვს, გლეხი იძულებულია სხვის მიწაზე იმუშაოს და სხვას გაუნაწილოს თავისი შრომის ნაყოფი; იმიტომ, რომ მიწა დაუსაკუთრებიათ მემამულეებს, რომელნიც თვითონ არ მუშაობენ და სხვებს ყვლეფენ; იმიტომ, რომ ქალაქებში ქარხნები და ფაბრიკები ხელში ჩაუგდიათ მდიდარ მწარმოებლებს, რომელნიც ამგვა-

რათდვე ძარცვან მუშებს და მათი ოფლით მდიდრდებიან და სუქდებიან იმიტომ, რომ დღევანდელი მთავრობა მშრომელი ხალხის მავრელი და სისხლის მწოველია. და გლეხი მაშინ ეღირსება ბედნიერს ცხოვრებას, როდესაც მოისპობა მიწის, ქარხნის, ფაბრიკის, რკინის გზების, და სხ. კერძო საკუთრება, აღარ იქნებიან მუქთახორა მემამულეები, მექარხნეები, ვაჭრები, მთელი სიმდიდრე გადავა მუშა ხალხის ხელში, იქნება საერთო მუშაობა და წარმოება: ყველა იმუშავებს და ყველა იქნება მადლარი და კმაყოფილი, ერთი სიტყვით: როდესაც დამყარდება ერთობა — სოციალიზმი.

ამისათვის კი საჭიროა, რომ დაუყოვნებლივ შეერთდენ გლეხები და ქალაქის მუშებთან ერთად გაპოვიდნენ საბრძოლველად. უნდა მოითხოვონ სამართალი, უნდა იბრძოლონ ერთობისათვის, რადგან მხოლოდ ბრძოლით შეუძლიათ დაამარცხონ მხავრელები და მტარვალეები, ბრძოლით მოიპოვონ კაცური და ბედნიერი ცხოვრება. უნდა შეერთდენ გლეხები და მედგრად, მხნედ, თავგანწირულად უნდა იბრძოლონ ყველაზე უწინარეს იქისათვის, რომ მთელი მიწა გადაეცეს მიწის მუშა გლეხებს, რომ მიწით მარტო ის უნდა სარგებლობდეს, ვინც თვითონ მუშაობს, ვინც თვითონ ღვრის მწარე ოფლს. მიწას მოიპოვებს გლეხობა, როდესაც ძირს დასცემს დღევანდელს მთავრობას და ხალხი თვითონვე გაუძღვება თავის ბედობას, თვითონვე იქნება თავისი პატრონი და მომვლელი, როდესაც დამყარდება ნამდვილი ხალხური, სრული თავისუფლება.

გლეხო, მუშა-გლეხო, შენის ოფლით და ცრემლით არის მორწყული ქვეყანა, შენის სისხლით არის განოყიერებული დედამიწა, კმარა უსამართლობა, ძალმომრეობა და მონობა, რაც დღემდის მოგიტმენია. გაიმართე წელიწადი, ჰკარ ხელი შენს მხავრელებს და მწამებლებს და შესძახე: „კმარა ჩაგვრა და ტანჯვა, მე ადამიანი ვარ და არ მინდა, სხვისი ლუკმა ვიყო, სხვას

ვემონო! მე მინდა, რომ ჩემთვის ვიმუშაო, ჩემთვის ვიცხოვრო და ჩემი მარჯვენის და ოფლის ნაყოფი ჩემი იყოს და არა სხვისი! კმარა და ვაი იმას, ვინც გადამიდგება წინ და მომინდომებს, კვლავ დამჩაგვროს და დამიბონოს!

ზმ გაუმარჯოს ბრძოლას მიწისა და თავისუფლებისათვის!...

ზ ლ ე ს ი

გაზაფხულაჲ, ფეთქავს კაკარა,
ტყე დაწმუფავს, მინდორა დელავს,
მომკაფს ნამგალი დაფიქვებავს,
სამაგაერათ სანჯალსა ჭებურავს!
ჭებურავს და თანაც ზედ დაჭლიდინებს:
„ბებრა ვმეუ, ვთესე, მაგრამ ამათ,
ცელაშვილა მანც მშაქრა მეუანდა,
თათქმის წავიდე დღეს სვლასათ!
ახრათა გდა ჩემა გუთანა,
კაღას ეორანა დასწავის მწარეთ,
საწყალ ქახს ფრთება ჩამაუშვა,
ეზოს დასტქერას ის მკლავიარეთ.
მაგრამ ფაღალ უკვე აავსო,
მეც ვაწყოფლამ კაცურ უფლებას,
ამაერადგან ჩემა ხელება
მუქთა მწამელებს არ გამაგებავს!
კმარა, ან ტყვია, ან სამართალი!
მშაქრ-ტიტყელა, შვილა, ნუ სტარა,
ჩაგრული სალხა აღსდგა, ახვართდა,
უკვე შექმნის ბრძოლას სეფიარა!

ი. ევლოშვილი

მშრომელო ხალხო, შეერთდი!

მშრომელო ხალხო, შეერთდი! კარგი და პატიოსანი, მაგრამ მშრომელ ხალხს ვის ეძახითო, მკითხავს მკითხველი: ეხლა ყველა ხალხის სახელით ლაპარაკობს; ვინ არის, მართლაც, ნამდვილი ხალხის მომხრე და მოკირსუფლე, კაცი ადვილად ველარ გაარჩევს. ამიტომ საჭიროა გავითვალისწინოთ, ვის ვეძახით მშრომელს ხალხს, ვისი გასაჭირიც ჩვენს გასაჭირად მიგვაჩნია; ვინ აწუხებს მას და რათ უნდა შეერთდეს.

მშრომელ ხალხად ითვლება გლეხობა

— სოფლის მუშა და ქალაქის მუშაა. ნა-ფაბრიკებში მომუშავე. ეს ორნი არიან, რომ სისხლის ოფლსა ჰღვრიან, დღე-ღამეს ასწორებენ შრომაში, თვალ-უწვდენელს მინდვრებს და ველებს ოქროსფერი ყანით აბიბინებენ, ქარხნებში უთვალავს სიმდიდრეს ამაზადებენ, იმათ ოფლით მთელი ქვეყნიერება ძდება, განცხრომით ცხოვრობს; იმათ დაკოჟოყებული ხელები აშენებენ პალატებს და მოვარაყულოს დარბაზებს, ამოდრავებენ მატარებლებს, უხარმაზარს გემებს, უმზადებენ ყველას საზრდოს და თითონ კი მუდამ მშვიდები არიან, მუდამ ტიტვლები დაიარებიან, მუდამ ჯათა ელით უზომო, უსამართლო; ყველაზედ ბევრი ქვეყანაზედ გლეხობა და ქალაქის მუშა ითვლება, მაგრამ ყველაზედ მეტად დაჩაგრულები მაინც ისინი არიან! ყველაზედ მეტს გადასახადს ისინი იხდიან, მაგრამ ყველაზედ ნაკლები მიწა მაინც გლეხებს უჭირავთ და ნაკლებს ხელფასს იღებენ ქალაქის მუშები! ყველაზე მეტად ჯან-ლონით სავსე გლეხობა და ფაბრიკის მუშაა, მაგრამ ყველა იმათ ბატონი და პატრონი გამხდარა! რათა? რა მიზეზია? და ვინ არის ეგ ბატონ-პატრონი ხალხის შემაწუხებელი? მიზეზი უმთავრესად ცხოვრების უკუღმართობაა, რომელმაც ძალჩაუგდო ხელში ისეთს ვაჟბატონებს, რომელნიც მხოლოდ თავის თავზედ და თავის ჯიბეზედ ზრუნავენ. ხალხი და ხალხის გასაჭირი იმათ ფეხებზედ ჰკიდიათ. შემდეგი მიზეზია ის, რომ მშრომელი ხალხი ნაკლებათ იყო შეგნებული, ნაკლებს ყურადღებას აქცევდა იმ უსამართალობას, რომელიც იმას მაჯლაჯუნასავით დასწოლოდა და დახრჩობას უპირებდა. რასაკვირველია, მშრომელი ხალხი ყრუდ გრძნობდა წინადაც იმ უსამართლობას, რომ სამპირ ტყავს აძრობდნენ ერთის მაგიერ; მაგრამ ბურანში იყო, ძილი ეწვა თვალებზედ და ვერ გამოაკვეულიყო, ნამდვილი მიზეზი მაინც არ იცოდა.

კოდნა კი დიდი იარაღია; რაკი კაცი გაიგებს, ე. ი. რაკი კაცს ეცოდინება მიზეზი თავის დაჩაგვრისა, თავის გაყვლეფისა და გატყავებისა, ეცოდინება ისიც, თუ ვინცა ბძანდებიან იმის ასეთი მოკეთენი და მწყალობენი, მაშინ უეჭველად მოახერხებს კიდევ, თავი იხსნას ამ მტაცებელ-მტარცველებისაგან.

ეცდება კიდევ, რომ, არამც თუ ტყავი აღარ გააძრობინოს, თავი არ დააჩაგრინოს, არამედ ცხოვრების პირობები გაიუმჯობესოს.

თავის ოფლი და ნაშრომი თითონვე მოინხმაროს.

ამ ნაირი შემაწუხებელი, ტყავის გამძრობი ბატონ-პატრონი გლენობას და ქალაქის მუშებს ჰყავთ ორი: ერთი გახლავთ მუქთახორა მემამულეები და წურბელა მეფაბრიკეები; მეორეა ბიუროკრატიული მთავრობა — მეფე მინისტრებიდან დაწყებული უკანასკნელ პოლიციის სტრაჟნიკამდის. ეს ორი მტერი — ანუ ბატონ-პატრონი მშრომელ ხალხისა ყოველთვის იმას ცდილობდა, რომ ხალხი დამონებული ჰყოლოდათ, ხალხი უსწავლელი ყოფილიყო, მშიერი, ტიტველა, დაშინებული, შეწუხებული, რომ უფრო კარგად ებატონათ, ეპარპაშათ. ძალაც და კანონიც იმათ ხელში იყო, როგორც უნდოდათ ისე ატრიალებდნენ მილიონ მშრომელ ხალხის ბედ-იღბალს. ერთმანეთს დიდ დახმარებას უწევდნენ მთავრობა და შეძლებული ბატონები თუ სქელ მუცელა ვაჭრები. ამიტომაც მოხდა ასე, რომ უთვალავს გლენკაცობას მიწა არა აქვს, სიმშლით სწყდება რამდენიმე საუკუნეა, მაგრამ იქვე სოფლის გვერდით გადაჭიმულია თვალგადაუწვდენელი მინდორი მემამულისა. ის კიდევ გლენებს აძლევს ისეთის ღალით, რომ საბრალო გლენს შემოსავლიდგან აღარა რჩება რა და სიმშლით სული სძვრება.

მერე ვინ მისცა მემამულეს ეს ამოდენა ტყე და მინდორი? რათ უჭირავს იმას და არა გლენობას, მიწის მუშას?

იმიტომ რომ მთავრობას ვერც სურდა, თავის ერთგული დააჯილდოვა.

ფაბრიკის პატრონი მილიონებს იხხრიალებს ჯიბეში მუშების წყალობით. მაგრამ, აბა, გაბედონ მუშებმა და სთხოვონ თავიანთ ბატონს, ცოტაოდენი მოგვიმატე, დღევანდელი ხელფასი არა გვეყოფნისო, რა პასუხს მიიღებენ? ის მთავრობას შეატყობინებს, მუშები აჯანყდნენო, გულკეთილი მთავრობაც მაშინვე ჯარს გამოუგზავნის და მშიერს მუშებს ტყვისას დაუშენენ. ფაბრიკის პატრონებიც თავის მხრით სამსახურს უწევენ მათს ერთგულს მთავრობას ფულით, თუ სხვანაირად.

აი ესეთია იმ ბატონ-პატრონების ბრული კავშირი და ერთობა ერთმანეთის დასაცველად, — მშრომელ ხალხის დასაჩაგრავად და ტყავის გასაძრობად.

მაგრამ ამ ბოლოს დროს მშრომელმა ხალხმაც გამოიღვიძა, ბურანიდან გამოერკვია, შეიგნო ნამდვილი საქმის ვითარება; ეხლა იკის, რაც არის თითონ, ვინც არის იმის მოპირდაპირე, იმისი მტერი. ეხლა აღარა სურს დემორჩილოს ვისმე, აღარა სურს სიმშლით სული ამოირთოს და უვიცობაში, გონებრივ აიბნელება იმყოფებოდეს.

მაშ რა ჰსურს მშრომელს ხალხს? მშრომელს ხალხს ჰსურს: **მიწა და თავისუფლება! მშრომელს ხალხს ჰსურს, რომ იმის ნაოფლარი მისივე იყოს!**

მაგრამ ამ სურვილს ხომ განხორციელება უნდა, მიწასა და თავისუფლებას მოპოვება უნდა! ვისაც ეხლა ხელში უჭირავს ეგ აკრძალული ხილი და ყოველივე ძალაც, ის ვერც უბრალოდ არ დაგვითმობს, პირქუში ბატონი არ გვეტყვის: ცხოვრება გიჭირთ! ვაი შენ ჩემო თავო! მოდით თქვენი ჭირიმე, გლენებო და მუშებო, და მიირთვიეთ, რაც გვენებოთ და რამდენიც გასურდეთო!

მაშ რა მოხდება? ის მოხდება, მშრომელმა ხალხმა ერთპირი იერიში უნდა მიიტანოს ბატონ-პატრონებზედ, დაამარცხოს იგინი და მაშინ ყველაფერს მოიპოვებს, რაც უჭირს.

მხოლოდ ცალკ-ცალკე რომ ვიძახოთ ყველამ, მიწა და თავისუფლება მინდაო, ვერც არავის დავაფთხოვთ და არც არავინ რას მიგვეცემს. იმიტომ რომ ცალკე კაცს, თუნდა ცალკე სოფელს რა ძალა აქვს? არაფერი. ყველანი კი რომ შევერთდებით, მთელი მშრომელი ხალხი შეერთებული რომ იქნება მტკაცედ და იტყვის: მოგვეციოთ მიწა და თავისუფლებაო! მაშინ ხალხის მტრები, ხალხის მძულენი, იმის კისერზედ გასუქებული ვაჭბატონები ყველაფერს დასთმობენ. შეერთებული ძალა მათ შიშის ქარებს აუტეხავს, დავთრებს დაუბნევს.

შეერთებული ხალხი ყველაფერს გააკეთებს, ყველას დაიმორჩილებს.

როგორც ხალხის მტრები არიან შერთებულნი ხალხისავე დასაჩაგრავად, უნდა შეერთდეს

მშრომელი ხალხიც თავის ინტერესების დასაცემად.

აი იმიტომაც სიჭიროა, მეტისმეტადაც საჭიროა მშრომელი ხალხის შეერთება.

ქალაქის მუშები შეერთებულნი არიან. იმათ, კარგა ხანია, მოახერხეს ეგ. ჯაბანს ერთად ეწევიან თავიანთ სასახელოთ და სასარგებლოდ.

ეხლა ჯერი გლახებისაა!

გლახებიც უნდა შეერთდნენ, შეკავშირდნენ თავიანთ საქმის გასაკეთებლად.

თუ მიწა და თავისუფლება უნდათ, ხმა უნდა ამოიღონ და მხარი დაუჭირონ თავის მოძვე ქალაქის მუშებს.

გაუმარჯოს შეერთებულს მშრომელს ხალხს!

გლახიშვილი.

ახლოვდება განაითხვის დღე!

არეულბობა იზრდება. უფრო და უფრო მწვავედებს დამოკიდებულება ხალხსა და მთავრობის შორის. სხდვარა აღარ უჩინს მთავრობის ძალმომრეობას, მაგრამ ბოლო მოკლე ხალხის მოთმინებებსაც და ხალხი ემზადება სიბრძოლედად.

ქალაქებში იწყება გაფიცვები: გაფიცულნი არიან ქარხნების და ფაბრიკების მუშები ზეტერბურგსა, მოსკოვსა, ლოდსა, ვილნუსსა და ადესში; გაფიცნენ გუბიის მუშები ადესსა და სარატოვში; გაფიცნენ ზურის მცხოვრებელი სარკოვსა და ზეტერბურგში, რკინის გზის მუშები მოსკოვსა და რიბინსკში, ხის სხივსი ქარხნების მუშები არსენგელსკში, ქვანთლები ქერხში, სოთამწვობის სხვა და სხვა ქალაქებში. გაფიცნენ შავი ქვის მუშები ჭაბოტურაში, ნოქრება და მუშები ტიფლისში, ნოქრება ქუთაისში.

მუშები ხელს ადებენ მუშაობაზე და თხოულობენ სიმუშაო დროს შემცირებებს და ქირის მომამტობებს; ჯერ ჯერობით ამ თუ იმ ხელობის და ქალაქის მუშები თხოულობენ კერძოდ თავის მდგომარეობის გაუმჯობესობას, ჯერ არ არის სერთო გაფიცვა; გაფიცვებს ჯერ ადგალობრივი ხისიათა აქვს, მაგრამ მოკვან მუშებში უკვე სხობად მოთხოვნისა განმაცხადეს, მოათხოვეს, რომ მიწა უსასყიდლოდ გადაეცეს მუშა ხალხს, მუშებისთვის დაწესდეს რვა საათის სიმუშაო დღე და მოწვეულ იქმნას სამართლიანი წესწობილები დასადგენით დამოუკიდებელი კრება სეფოკლათა, თანახმობით, ბარდაბარა და ფარული კვების ერთი.

ეგვლა ქალაქებში მრავლდება უსაქმობა და სხვახალ მუშების რიცხვი; ესენი უერთდებიან ერთმანეთს, ადგენენ კავშირებს და არხევენ დემოკრატებს და უსამოდ დახატულნი და შევარდებულნი მუშები აქა-იქ დახმარებენ შეარადებულ ფანეების შესახებ.

არეულბობა სოფელში. გაფიცულნი არიან მრავალჯერ სოფლის მუშები; ბევრი მემამულის ადგილი დაუმუშევარია დარჩა, გლახება არ ახდა იჯარის ფასს. მუშინებელი მემამულეები თავ-ქედ მოგლეჯილნი კარბან სოფლებიდან. გლახები უერთდებიან ერთი მეორეს, მართავენ ერთობას და ადგენენ: „მეტის მოთმინა აღარ შეკვიდრია ძირს დღევანდელი მთავრობა! ძირს მხადგვრელება, და მუქთხარება! გაუმარჯოს ხალხის თავისუფლებას! მიწა მიწის მუშებს!“

გლახებმა დაჯვარდეს სრულიად მთავრობის იქედი და ახლა მათ ვერაფერ ვერ დაამშვიდებენ, სინამ არ მოახვედრენ სრულს თავისუფლებას, სინამ მიწები არ ჩამოერთმევა ხალხის, ხელმწიფებს და მის ნათესავეს, ეკლესია-მონასტრებს და მემამულეებს და არ გადაეცემა მიწის მუშებს.

ამოდრავდენ ხალდათებიც. დიდი მღელვარება და უმეფოფილება ჯარში — ხალციხისა, კურსისა, კონსტანტინისა, ცანკოკისა, სევესტოპოლისა, ვორანკისა, ზეტერბურგისა, ბათუმში და სხვაგან. ხალდათებმა დაინახეს, რომ სამართლუ ხალხის მხარეზე და არა მთავრობისკენ, ხალდათებს აღარ უნდათ თავის ძიებას, ხალხის წინააღმდეგ წავადნენ და აღარ ემორჩილებიან მთავრობას.

გზად ბნელმა მთავრობამ არ იცის, რა ჭქნას, ზონსიარ სმუხლებს ხმარობს, რომ ჩაქრის არეულბობა, რომ ძირაზად მთხმოს თავისუფლებას, რომ ისევ დამხმებელი ჭვადეს ხალხი. მაგრამ ფუქია უფველი მისი ცდა, ვერაფერი ვერ შეახერხებს გამოდვიდებულს ხალხს, ხალხი შემუსრავს და დაღწევის ეგვლაფერს, რაც კი წინ გადაელობება, ხალხს უნდა თავისუფლება, ხალხს უნდა დამანური ცხოვრება.

ახლოვდება განაითხვის დღე! ახლოვდება ხალხის შურისძიება.

სახელმწიფო სათათბირო

ბევრი ლოდინისა და მედგარ ბრძოლის შემდეგ რუსეთის ხალხი კულმოკვეცილ თავისუფლებასა და ბოლომეგლეჯილ კონსტიტუ-

ციას *) ეღირსა. 27 აპრილს ხალხის არჩეული დეპუტატები პეტერბურგში შეიკრიბნენ და მეფესთან მივიდნენ. მეფე დიდის ამბით გამოეცემა ნაძალადევე სტუმრებს, მიესალმა, უთხრა ორიოდ სიტყვა და ისევ უკან გაბრუნდა. სათათბირო კანონების გამოცემას შეუდგა. დეპუტატებმა ერთხმად დაადგინეს: სანამ კანონების გამოცემას შეუდგებოდეთ, მოციქულები გაუგზავნოთ მეფეს და მოვახსენოთ: ციხეციმბირი სავსეა ჩვენი ძმებით, შვილებითა და მამებით, ისინი სიმართლისთვის იბრძოდნენ, თავისუფლებას თხოულობდნენ და სიმართლისთვის და თავისუფლებისთვის ბრძოლა კი დანაშაული არ არის, ამიტომ ბრძანება მიეცი შენს მინისტრებსა და გუბერნატორებს, რომ ყოველნი გამოუშვანო.

მეფემ ამაზე უარი შემოუთვალა. იწყინეს დეპუტატებმა და მთელმა რუსეთმაც მეფის უარი, მაგრამ ბოლმა ჩაყლაპეს და თქვეს: დღემდის ბევრი მოგვიტმენია, მოდი ესეც მოვითმინოთ და ვნახოთ, რას გვიპირებენ მეფე და იმის მინისტრები შემდეგშიაო.

მერე დეპუტატები შეუდგნენ წერილის შედგენას, რომელიც მეფესთვის უნდა გაეგზავნათ. ამ წერილს საპასუხო ადრესი ჰქვია. სათათბირო მთელი კვირა ეწვალა ამ ადრესის შედგენაზე. ბოლოს შეადგინა და მეფეს გაუგზავნა. დეპუტატები სწერდნენ მეფეს: ჩვენ გვინდა, რომ დეპუტატების არჩევაში მთელმა ხალხმა მიიღოს მონაწილეობა და არა მარტო ზოგიერთებმა; ჩვენ გვინდა, რომ თქვენმა მინისტრებმა დაგვანებონ ის თავისუფლება, რომელიც თქვენ დაგვიპირდით 17 ოქტომბერს; ჩვენ გვინდა, რომ შენმა მოხელეებმა ხელი აიღონ ხალხის ცარცვა-გლეჯაზე, ქრთამების აღებაზე, ძალ-მომრეობაზე, უკანონობაზე და ხალხის ტანჯვაზე; ჩვენ გვინდა, რომ ყოველგან მოიხსნას სამხედრო წესები, აიხსნას ეკზეკუციები, სოფლებიდან გაიყვანოთ სალდათები და კაზაკები, მოგვაშოროთ თავიდან გენე-

*) კონსტიტუცია იმას ნიშნავს, რომ ხელმწიფემ და მისმა მინისტრებმა სახელმწიფოს საქმეები უნდა განაგონ ხალხის არჩეულ კაცების დადგენილების თანახმად. წინა რუსეთში ხელმწიფე ისე იქცევოდა, ისეთ კანონებს სცემდა და ისე განაგებდა საქმეებს, როგორც მას სურდა და არავის ანგარიშს არ აძლევდა ამის შესახებ.

რალ-გუბერნატორები და მოსვენობის ნაცემი დატანჯული და ჯვარცმული ხალხი! გვინდა, რომ კანონის წინ ყველა თანასწორი იყოს: რუსიც და თათარიც, ქართველიც და სომეხიც, ოსიც და ებრაელიც, ლარიბიც და მდიდარიც, გლეხიც და თავადიც, მღვდელიც და აზნაურიც; ჩვენ გვინდა, რომ კაცის ჩამოხრება და დახვრეტა აღარ იყოს, რომ სწავლა უფასო და ყველასთვის ხელმისაწვდომი იყოს, ჯარში სალდათებს არ სტანჯავდნენ და ადამიანურად ექცეოდნენ; ჩვენ გვინდა, რომ მონასტრებს, ეკლესიებს და ხელმწიფის ნათესავებს მამული ჩამოერთვას და გლეხებს დაურიგდეს, მაგრამ თუ ეს მამული არ ეყოთ, მდიდარ მემამულეებისაგან ხაზინამ მიწა უნდა იყიდოს და ესეც გლეხებს დაურიგდეს; ჩვენ გვინდა, რომ ყველა ხალხს ნება ჰქონდეს თავის ენაზე ილაპარაკოს, თავის ენაზე ილოცოს, თავის შინაური საქმეები, როგორც მისი ნება იქნება, ისე მოაწყოს; ქართველმა ქართულად უნდა ისწავლოს სკოლებში, სომეხმა სომხურად და თათარმა თათრულად. ბოლოს დეპუტატებმა ხელმეორედ მოაგონეს ხელმწიფეს, რომ ციხეების კარები გააღებინეთ და ტუსაღები გამოაშვებინეთო.

დეპუტატებმა მოციქულები აირჩიეს და ეს წერილი ხელმწიფეს გაუგზავნეს, მაგრამ ხელმწიფემ მოციქულები არ მიიღო და შეუთავალა: ეგ წერილი ჩემ კარის კაცებს გადაეცითო. ეწყინათ მოციქულებს მეფის პასუხი, ეწყინათ დეპუტატებს, ეწყინა მთელ რუსეთს, მაგრამ მოითმინეს და ადრესი მეფეს კარის კაცების ხელით შეუგზავნეს. მეფემ წაიკითხა ხალხის წარმომადგენლების წერილი, მაგრამ პასუხი არ აღირსა. მეფის მაგივრად მინისტრებმა გასცეს პასუხი. 13 მაისს უფროსმა მინისტრმა გორემიკინმა წაიკითხა პასუხი. ამ პასუხში ეწერა: მთავრობა ხალხს არაფერსაც არ დაუთმობს: არც მიწას, არც თავისუფლებას, არც სხვა რასმეს; გლეხებს მიწა ბევრი აქვთ და თუ არა ჰყოფნით, ციმბირში გადასახლდნენ და იქ იცხოვრონო; სამხედრო წესებს არ მოვსპობთ, არც ეკზეკუციებს მოვხსნით და არც კაზაკებს გამოვიყვანთ სოფლიდან; საყოველთაო არჩევნებს არ შემოვიღებთ და ტუსაღებს არ გამოუშვებთ და არაო. ერთი სიტ-

1906 წლის 1-ე ნომერი

ყვით, ჩვენ — მეფე და მისი მინისტრები კრიკა-
ში ჩაგიდგებით და არაფერს დაგიტომობთ: ყვე-
ლაფერი ისევ ისე უნდა დარჩეს, როგორც
უწინ იყო; გუბერნატორებმა, ჩინოვნიკებმა
და პოლიციამ ისევ ისე უნდა აწვალონ ხალ-
ხი, როგორც დღემდის აწვალებდნენ, მინისტ-
რებმა ასევე ისე უნდა ძარცვონ ხალხს ფული,
როგორც წინად. გენ.-გუბერნატორებმა ისევ
ისე უნდა ახრჩონ და დახვრიტონ თავისუფლე-
ბისთვის მებრძოლი გმირი ამირანები, რო-
გორც უწინაო. გაბრაზდნენ, გაჯავრდნენ, გა-
ცეცხლდნენ ხალხის მოციქულები და დაადგი-
ნეს: დღეის იქით ეხლანდელი მთავრობა მთავ-
რობა არ არის და ეხლანდელ მინისტრებს ჩვენ
ფრჩხილის ოდენას არაფერს ვენდობითო. დე-
პუტატებმა უთხრეს მინისტრებს, მოგვშორ-
დით თავიდან, დაგვეკარგეთ აქედანაო, მაგ-
რამ მინისტრებმა ყურებიც არ დაიბერტყეს.
დარჩნენ წინანდელ ადგილებზე და წინანდე-
ლივით ხალხს სისხლსა სწოვენ.

კარგა ხანი გავიდა. მინისტრები შემოდო-
დნენ ხოლმე სათათბიროში და ცდილობდნენ
ათას სიმხეცისა და უკანონობის გამართლებას,
მაგრამ ხალხის მოციქულები ეუბნებოდნენ:
თქვენი აღარა გვჯერა! მოგვშორდით თავი-
დან და ტყვილად ნუ ცდილობთ შერიგება-
საო. ერთხელ დეპუტატებმა ჰკითხეს მინისტ-
რებს: ქალაქ რიგაში დღეს თუ ხვალ გენე-
რალ-გუბერნატორმა რვა უდანაშაულო კაცი
უნდა დახვრიტოს და რას აპირებთო. მინისტ-
რის მაგივრად სამხედრო პროკურორმა უპა-
სუხა: რუსის კანონი ასეთია და რა ვქნა, აღ-
ბად სიკვდილის ღირსნი არიან და იმიტომ გა-
დუწყვიტეს დახვრეტაო.

— ჯალათებო! კაცის მკვლელებო! — მია-
ძახეს აქეთ-იქიდან, მაგრამ პროკურორმა პა-
სუხეს აღარ მოუცადა, დაავლო ქუდს ხელი და
გაიპარა. დეპუტატები ყოველ დღე იკრიბე-
ბოდნენ; რა ვქნათ, როგორ მოვიქცეთ, რომ
ეს უსირცხვილო მინისტრები თავიდან მოვი-
შოროთ და ხალხს მიწა და თავისუფლება მიე-
ცეთო. მეფე მინისტრებს უჭერდა მხარს, და
ორივენი ებრძვიან ხალხს წარმომადგენლებს.
მეფეს რომ მარტო დეპუტატებთან ჰქონოდა
საქმე, დღემდის ყველას ციხეში ჩაჰყრიდა,
მაგრამ ვერ ბედავს, რადგან იცის, რომ დე-

პუტატებს მთელი რუსეთი, მთელი გლეხობა
და მთელი მუშა ხალხი უჭერს მხარს. თუ საქ-
მე გაკირდა, ხალხი ერთი კაცივით ფეხზე ად-
გება და თავის მოციქულებს მხარში ამოუდ-
გება. მეფესაც და მინისტრებსაც ამისი ეშინაათ
და ელიან, ვნახოთ რა გამოვა, იქნებ ბოლოს
ხალხი მოლბეს და უკან დაიხიოსო.

მაგრამ ხალხი არ ლბება ხალხი არ წყნარ-
დება და თავი გადადებული აქვს: ან ყველა-
ნი უნდა დავიხოცნოთ, ან ჩვენ ჩვენი გავი-
ტანოთო.

ამ თვის დამლევს რუსეთის დეპუტატებს
შვიდი ქართველი დეპუტატიც მიეშველა და
გლეხებისა და მუშა ხალხის მომხრე დეპუტა-
ტებს ზურგი გაუმაგრეს. მივიდნენ თუ არა
პეტერბურგში ჩვენი დეპუტატები, მაშინვე იე-
რიში მიიტანეს მთავრობაზე და ანგარიში მოს-
თხოვეს. ქართველებმა მოახსენეს რუსების დეპუ-
ტატებს, რომ მთავრობა საშინლად სტანჯავდა
ქართველ ხალხს, გლეხებს, მუშებს, დიდს,
პატარას; მოახსენეს, რომ გენერალმა ბაუერმა
მთელი ქართლი აიკლო, გენერალმა ალხან-
ნოვმა მთელი გურია, იმერეთი, რაჭა და სამე-
გრელო გადასწვა, გადაბუგა, ააოხრა და გა-
ატილა. ჩვენმა დეპუტატებმა ყველაფერი მოა-
გონეს რუსეთის მთავრობას და მაშინვე მოით-
ხოვეს სამსახურიდან გასვლა, მაგრამ ვერც ამან
გასკრა: მინისტრები ჯერ მაგრა სხედან თავ-
თავიანთ ადგილებზე და სანამ ხალხი ძალით
არ გამოჰყრის იმათ, ისინი ადგილიდგან დაძ-
ვრას არ აპირობენ.

მაგრამ სათათბირო მარტო არ არის. მთელ
რუსეთში გლეხები და მუშები იკრიბებიან და
უთვლიან დეპუტატებს: ყოჩაღათ იყავით, მი-
წა და თავისუფლება მოითხოვეთ და თუ მთა-
ვრობამ უარი გითხრათ, ჩვენ აქა ვართ: შევი-
კრიბებით, შევერთდებით, ძმურად შევკავშირ-
დებით და ძალით ვიშოვით მიწასაც და თავი-
სუფლენაასაცო. მთავრობას, ცოტა არ იყოს,
მუქარისა შეეშინდა. ჯერ არაფერი დაუთმია
ხალხისათვის, მაგრამ ეტყობა ცუდ გუნებაზეა.
თუ ხალხმა უკან არ დაიხია, თუ ყველამ ერთ-
მანეთს პირი მისცა, ერთმანეთ ხელი გაუწოდა
და შევერთებული ძალით იერიში მიიტანა შეში-
ნებულ მთავრობაზე, ის მაშინვე იარაღს დაჰ-
ყრის და ხალხს ყველაფერს დაუთმობს. მიგ-

რამ თუ ხალხი შეშინდა, თუ განზე გაიწია და დაიქსაქსა, მთავრობა გაიმარჯვებს და სამუდამოდ შეაბამს ბატონყმობის უღელში ისედაც დაბეჩაფებულ და დამონებულ ხალხს.

საკიროა ერთობა, ძმობა, ვაჟკაცობა და მაგარი გული, თორემ სიმხდალით, ლოდინით თხოვნითა და დაქსაქსით ვერაფერ ვერაფერს მიიღებს.

ქართლელი გლეხი.

სათათბიროს მშრომელთა ჯგუფის პროგრამა

(მოქმედების გეგმა)

სათათბიროს წევრები, ღებუტაცები სხვა-და-სხვა წოდების წარმომადგენელი არიან, სხვა-და-სხვა ინტერესებს იცავენ; მართალია, ყველანი თვითმპყრობელობას ებრძვიან ღღეს, მაგრამ მათ შორის მაინც ის განსხვავებაა, რომ ზოგნი მექარსნეებს და მემამულეებს ემხრობიან, ზოგნი — გლეხებს და მუშების. გლეხების და მუშების ინტერესების დამცველია სათათბიროში **მშრომელია ჯგუფი**, რომელმაც გამოაცხადა შემდეგი:

რუსეთის განმთავისუფლებელი მოძრაობა განმოაწვია დიდხინის ზოლიტაკურმა (სახელმწიფო) და ქონებრივმა ჩეკურმა. ამ მოძრაობაში ზირველი ადგილი დაიკავა მშრომელმა ხალხმა: გლეხობამ, ქარსხანა-ფაბრიკის მუშებმა და აგრეთვე განთლებულმა მუშაკებმა.

ეს მშრომელი ხალხი იტანჯება ყველასე მეტად უკანონობისა, ძალ-მომრეობისა, სიღატაკისა და შევიწროებისა. ყველასე მეტად ეს გრძობს, თუ რამდენად მავნებელია რუსეთის ძველი სახელმწიფო მართვა-გამგებობა, თუ როგორ გადატანდა და ახსრდა ქვეყანა მოსკელეების (ჩინოვნიკების) წყალობით.

მშრომელი ხალხია განმთავისუფლებელი მოძრაობის უმთავრესი ძალა, ის ეწვეა შრომის, ის იბრძვის. მშრომელი ხალხი იბრძვის დღეს სალხურა მართველობის დამყარებისათვის, რომ ამით მოუზღვროს ქვეყანას ქონებრივი კეთილდღეობა, თავისუფალი ცხოვრება და შექქმნის აუცილებელი პირობები განვითარებისათვის.

გლეხებმა, ქარსხანა-ფაბრიკის მუშებმა და განთლებულმა მუშაკებმა აირჩიეს თავის მხრით დემოკრატები სახელმწიფო სათათბირში და მათ მიერ აირჩეულმა დემოკრატებმა შეადგინეს სათათბირის ცალკე, მშრომელთა ჯგუფი.

I. მშრომელთა ჯგუფის, ვადრე ის შეუდგებოდა რამე მუშაობის სათათბირში, თავის წიხინდა მოყვალეობად მახნია ამის მოთხოვნა, რომ ს-

მართალია ადგილზე იქნას იმითთვის **მშრომელი** იბრძოდეს თავისუფლების მოსახვედრად.

დაუფრებელი უნდა განთავისუფლდეს და დაუბრუნდეს წინანდელი უფლება ყველას, ვინც ეს დემოკრატულია ციხეში, გადასახლებულია სხვაგან, გაგზავნილია კატორღაში, ან დასჯილია სხვანაირად იმისთვის, რომ ბრალად ედება ზოლიტაკური დანაშაულობა (ესე იგი, ვინც წინანდელია დღევანდელი სახელმწიფო მართვა-გამგებობის), სარწმუნოებრივი დანაშაულობა (ე. ი. ვინც მადგალითად არ ემორჩილება სინოდის ადგილობრივებს, ან ზოლიტაკურით არ მოეპყრება მღვდლებს), ან აგრეთვე დანაშაულობა (ე. ი. ვინც ებრძვის მემამულეებს უსამართლო შევიწროებისათვის). დაუფრებელი უნდა განთავისუფლდეს აგრეთვე ყველა, ვინც დასჯილია ციხეში მონაწილეობის მიღებისათვის, რისამე დაბეჭდვისათვის, სამსუდრო განხილების დარღვევისა და მთავრობისათვის წინანდელი გავლენისათვის. უნდა მოახდინოს დაუფრებელი ყველა საქმე, რომელიც ადრეულია ამ ვადრ დანაშაულობის შესახებ. ვინც გადასახლებულია სხვაგან, იმის სახინადან უნდა მიეცეს სახლში დასაბრუნებელი სარჯი.

II. მშრომელთა ჯგუფის მიხინა, ახლავს შეუდგეს **მიწის საქმის** გადაწყვეტის. ამისათვის საჭიროდ მაინა, რომ დაუფრებელი გამოიცეს განიანი, რომლის ძალით სანახინა, საუფლისწულო (ხელმწიფოს და მისი ნათესავების), საეკლესიო-სამონასტრო, კერძო მემამულეების და სხვა მიწები, რომელთა საშუალებით გაუფლავილია და დამონებული მუშა ხალხი, გადადის ხალხის სახლად და სავუთრებად, რომ ეს მიწები დაუროგდეს დასამუშავებლად იმათ, რომლებსაც ცოტა აქვთ მიწა ან სულ არა აქვთ და რომელთაც სურთ თავის საკუთარის შრომათა დასამუშავონ მიწა.

დაწვრალითა გადაწყვეტა მიწის საქმისა და მისი განხორციელება თანხმად ამ განიანს უნდა მოეწიოს ადგილობრივ, რისთვისაც ხალხი საყოველთაო, ზირდანი, თანასწორი და თადრული კენჭის ერთი ირჩევს სასოფლო, სამაზრო და სავუთრნიო კომიტეტებს, რომელნიც სრულიათ თავისუფალნი უნდა იყვნენ მთავრობის ყოველგვარ გავლენისაგან. ეს კომიტეტები მადამადებენ მასალას საქმის საბოლოოდ გადაწყვეტისათვის და შეამუშავებენ, თუ როგორ და რე საშუალებით უნდა მოეწიოს რუსეთში საადგილმამულო საქმე. სანამ ახალი მიწის-

მოფლობელობას დამყარდებოდეს, მაშინ აჯარის საქმეები უნდა დაეკვლინ იმავე კომიტეტებს.

დაუფინანსებელი უნდა გაუქმდეს აგრეთვე სხსელ-მწიფთა სთავად აზნაურთა და სავაჭრო სავაჭრო-მამულთა ბანკები, რადგან მათი მოქმედება მავნებელია მშრომელი ხალხის ინტერესებისათვის.

III. მშრომელთა ჯგუფთა აღიარების, რომ დამშვიდებული და ნაყოფიერი მუშაობა სთავთბირთში შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც დამყარდება სრული მოქალაქობრივი თავისუფლება, მოსიზმის უფლებები შეზღუდვების გარეშე, განსაკუთრებული, გაძლიერებული და სხვაგვარი წესები და როდესაც სთავთბირთ არსებულ აქნებს სავაჭროთა, ზარდაზმის, თანხისწორის და ფარული კენჭის ერთი, ეგვალსაგან განურჩევლად სარწმუნოებისა, სქესისა და ეროვნებისა.

IV. მშრომელთა ჯგუფთა შიდა მხედველობაში დღევანდელ მდგომარეობას და, თუმცა დღევანდელი სთავთბირთ არსებულია შეტანად ცუდ ზიარობაში და იგი ვერ არის ნამდვილი ხალხის წარმომადგენელი, მაინც ეს სთავთბირთ მაინცა ერთადერთ დაწესებულებად, რომელსაც შეუძლია მოაწესრიგოს რუსეთის ცხოვრება და მისცეს ხალხს საშუალება, სავსებით გამოსთავის თავისი სურვილი და მოსწრაფება. ამიტომ სთავთბირთ დაუფინანსებელია

1) უნდა გააუქმოს სიკვდილით დასჯა. 2) მოეღ რუსეთში უნდა მოახდინოს გაძლიერებული, სხვაგვარი და სხ. წესები; უნდა მოახდინოს აგრეთვე განსაკუთრებული სსსმარტლები ზოლიტაურ დაზნაშკუთათვის, აღარ ურდა იუგინ სხვაგვარი დაზნაშკუთათვის; 3) უნდა მოახდინოს ეგვალს კანონები და წესები მუშათა კავშირების, ორგანიზაციების და გაფიცვის წინააღმდეგ. 4) უნდა გაუქმდეს წოდება და სხვა და სხვა ეროვნების, სარწმუნოების და ენის შევიწროება. სერთო სხვადასხვა სექციებისათვის უნდა ახმარებოდეს რუსული ენა, ადგილობრივ სექციებისათვის — ადგილობრივი ენა. 5) უნდა გამოიცეს კანონები ზიარობების, ბანის და მწიფთა-მწიფთის ხელშეწყობის და ბეჭდვის, სიტყვის, კრების, გაფიცვის, წასვლა წამოსვლის თავისუფლების შესახებ. 6) მინისტრებისათვის უნდა არსებულ აქმინ ისეთი კანონები, რომელთაც ენდობა სთავთბირთს წევრთა უმრავლესობა. სთავთბირთს უფლებს წევრს უნდა შეეძლოს შეკითხვის მინისტრებს ამათუ ამ საქმის შესახებ. 7) უნდა გაუქმდეს სხვადასხვა

მწიფთა სავაჭრო და უფლები კანონი, რომელიც სხვადასხვა სთავთბირთს უფლებას. 8) უფლებ მოქალაქის (აღმანის) უნდა შეეძლოს სთავთბირთში გაწიფობის მთავრობის კანონი დაზნაშკუთობისთვის და გადასვლისთვის მათ, თუ წარდა რამ შიდა მთავრის უკანონოდ.

V. მშრომელთა ჯგუფთა აღიარების, რომ სუციალებად სავაჭრო, რაც შეიძლება ჩქარა გადაწედექს მუშების საქმე ისე, ღოგორც არა ერთხელ მათთვისაა მუშების:

1) უნდა შეიძლება აქმინ 8 სთავის სთავთბირთ დღე, ისე კი, რომ ქირა არ უნდა შეიძინდეს, და დაწესდეს კვარაში 42 ს. შეუწყვეტილი მოსვენება. სოგაერთ ხელობაში და წარმოებაში, რომელიც შეტანად მავნებელია ადამანის ჯანმთელობისთვის, სთავთბირთ დღე უნდა იფოს კადე უფრო ხაკლება. 2) უნდა დაწესდეს უმცირესი (მინიმალური) სთავთბირთ ქირა ადგილობრივი მუშების მიერ ადგილობრივი ზიარობების მინდვით. 3) უნდა დაცულ აქმინს ქალის და ბავშვის შრომა. 4) სრულიად უნდა აკრძალოს ზედმეტი მუშაობა. 5) უნდა აკრძალულ აქმინს დამის მუშაობა გარდა ამ შემთხვევისა, როდესაც ტენიკური ზიარობების გამო ეს შეუძლებელია. 6) სხვადასხვა დაზნაშკუთებისათვის მწარმოებელთა სარკით. 7) უნდა დაისჯოს მწარმოებელი, როდესაც დაზნაშკუთის შრომის დაცვის კანონს. 8) სრულიად უნდა შეიძინდეს სთავთბირთ ინსპექცია, მის უნდა დამოუკიდებლად უფლებები შრომა, ინსპექცია უნდა იმეოფობდეს ადგილობრივი მუშათა ზედმხედველობის ქვეშ. 9) უფრო სავაჭროდელი დასმარება მუშათა და მთი ოჯახებისათვის; ადგილობრივმა თვითმარტებლობაში თვალეურთა უნდა დეკონს, რომ მუშები ცხოვრობდენ ზოგაენურ (სად) ზიარობაში. 10) უნდა დაწესდეს შემარტებელი კამერები (კანტონები) უკმყოფლობის მინსიზობად მუშათა და მწარმოებელთა შორის, კამერაში ორივე მხრიდან თანხისწორად უნდა იუგინ არსებული წევრები. 11) სავაჭროდელი გახითლებს მუშების სკოლის გარეშე და ბილიათეკა-სთავთბირთების გამართვა ქარხნებისა და თავთბირთებისათვის. 12) მოახდინოს ჯარობებისა, გამორინებებისა და განხრებისა.

მშრომელთა ჯგუფთა მხედველობით, ეს საქმეები ისე, როგორც მაშინ საქმე, შეიძლება გადაწედექს მხოლოდ ადგილობრივი ორგანიზაციების დასმარებით — მუშათა დემოკრატების საბჭოთა

შემწეობით, რომელთა წევრები უნდა აირჩიონ ადგილობრივმა მუშებს საყოველთაო კენჭის ერთ და რომელთაც უნდა აეირჩონ მუშათა საკითხის დაწვრილებითი შემუშავება. ეს მუშათა დეპუტატების სანჭობები დაამზადებენ მსსსლებს და განმარტებენ ამ საშუალებას, რომლის შემწეობით უნდა გადაწყდეს მუშათა საქმე.

შემდეგ მშრომელთა ჯგუფს აუცადებულ ს. კანოკებს და მანჩინა აგრეთვე სჯერობა და საქალაქო თვითმართველობის რეფორმა (შეცვლა, განმარტების).

ადგილობრივი სწავლა და წესრიგულებანი, აგრეთვე ნატარის სჯერობა ერთეული, უნდა მოეწყოს თანხმად საყოველთაო, თანხმად, შინა-ზარი და ფარული სჯერობა უფლებების და სქესის, სწავლების და კრებების თანხმადობის.

უკანსკელი საქმე დღევანდელი სთათობრისი აქნება საყოველთაო აჩვენების განხორციელებას ახალი სახელმწიფო სთათობრის წევრების ახარება. საყოველთაო აჩვენება უნდა აეყოს შინა-დაზარი, თანხმად უფლები ადამიანისთვის განუხრებად სქესის, სწავლების და კრებების; კენჭის ერთ უნდა აქნეს დაფარული.

ჩვენებური აზრები

გაგზავნილთა რაოდენობა

ჩვენის ქვეყნიდან დიდძალი ხალხი გადასახლა მთავრობამ რუსეთში. სულ გაუგზავნილთა და განზრახულია გაიგზავნოს 1000 კაცი.

თავისუფლების მებრძოლნი

ამ რამდენსამე თვის წინად ქართლის სოფელ ხოვლედან რუსეთში გადასახლეს ოთხი კაცი: მიხეილ კოშაძე, ოსა ხიზანაშვილი, ილია გიორგაშვილი და ვასო გიორგაშვილი. ყველა ესენი შიდა რუსეთში გადასახლეს. ორი მათგანი უკვე გარდაიცვალა: ოსა ხიზანაშვილი ქალაქ ვოლოგდაში, მიხეილ კოშაძე მოსკოვის საპრობილეთში. ხიზანაშვილის დასაფლავებას დიდძალი ხალხი დაესწრო და დიდ-ს პატივითაც დასაფლავეს. ამხანაგებმა კუბო გვირგვინებით შეამკეს. პირველს დარჩა ცოლი და ხუთი წვირილშვილი, მეორეს ფეხ-მძიმე ცოლი და ერთი შვილი. არც ერთს ცხოვრების სახსარი არა აქვს.

გ ა ფ ი ც ვ ა

სამტრედიის რაიონში მსხვილ მემამულეთა მიწები მეტ წილად დაუმუშავებელი არის, რადგან სამტრედიის მხარეს ბევრს ალაგას გლეხები გაფიცულები არიან. ზოგ ალაგას გაფიცვა მოწყობილ და მოწესრიგებულთა. მაგ. კულაში, საცა მიქელაძეების მიწებია დაუმუშავებელი, თვითეულ საათისთაოს თავისი ამორჩეული კაცები ჰყავს, ყველა საათისთაოებს კი საერთოდ არჩეული კაცებიც ჰყავთ. მთავრობა ჯერ-ჯერობით არ ერევა, თუმცა რამდენიმე მემამულემ მთავრობას კიდევ სთხოვა, მაგრამ რალაცა მიხეზების გამო, მთავრობამ ჯერ-ჯერობით ყური არ ათხოვა მემამულეების თხოვნას. რიონ გაღმა დაუმუშავებელია დარახველიძის მამული, ს. კულაში მიქელაძეების მიწები, ხონელ დ. ჩხიკვაძის დიდი მამული, სოფ. იანეთში ნაკაშიძის მწირი მიწები და სხვა.

ამ ჟამად გლეხებს ცოტა მიწა აქვთ დამუშავებული, მაგრამ უკეთესი მომავლის იმედით გამხრევებული ხალხი გულს არ იტეხავს.

სოფ. ჭადის-ჯვარი

ახნაურმა არჩილ ნატიშვილმა უსასყიდლოდ გადასცა თავისი მამული სოფელს. გრიგოლ ბეჟანის ძეს ტატიშვილს უსასყიდლოთ გადაუცია სანადელო მიწები მონადელე გლეხებისათვის.

რა დააბარეს გლეხებმა სახელმწიფო სათათბიროს წევრებს?

31 მაის საღამოს მატარებელს გომში გლეხები დაუხვდნენ და სახელმწიფო სათათბიროს მიმავალ წევრს სვ. წერეთელსა დააბარეს რომ თქვენ მიწა და თავისუფლება მოითხოვეთ და ჩვენ ჩვენი მკვალობა გვემის და თქვენს თხოვნას მხარს დაუჭერთო. თან წერილი გამოატანეს. ამ წერილში აღწერილია გლეხების უნუგეშო მდგომარეობა და გაჭირვება. წერილი ასე თავდება: „ალარ შეგვიძლიან ამისთანა ცხოვრება. ჩვენ გვინდა მიწა და თავისუფლება“ — ყარაიაში სახელმწიფო სათათბიროს მიმავალ წევრებს რუსის გლეხები დაუხვდნენ და თავიანთ მამასახლისის ხელით წერილი ჩააბარეს. ამ წერილში აღწერილია მათი გაჭირვება და ადგილობრივ

მთავრობის შეაწუხება. დასასრულ იგინიც მიწას და თავისუფლებას ითხოვენ. როცა სათათბიროს წევრმა აუხსნა მათ, რომ გამარჯვების მოსაპოვებლად საჭიროა სათათბიროს წევრთ მხარი დაუჭირონ გაჭირების დროს გლეხებმაც, უკანასკნელებმა შეჭტიცეს, რომ ოღონდ მიწა და თავისუფლება მოითხოვეთ და ჩვენც შეველას უეჭველათ ამოგიჩნთო.

ყ რ ი ლ ო ბ ე ბ ი

თელავის მაზრის სოფელ წინანდალში, ნაფარეულში, ურიათ უბანში და იყალთოში ხალხს ივნისის დასაწყისში ყრილობები მოუხდენია. ხალხი ბლომათ დასწრებია ყრილობას. ლაპარაკობდნენ სახელმწიფო სათათბიროსა და გლეხების გაჭირვებაზე.

სოფ. საგარეჯო (გარეთ კახეთი)

როგორც ყველგან ისე საგარეჯოში აქამდინ ძველი წესების მომხრენი ბატონობდნენ. ხალხი მიყუჩებული, სულ განაბული უგდებდა ყურს იმ ბრძოლას, რომელსაც რუსეთის რევოლუციას ვეძახით. ხალხი იტანჯებოდა, როცა ესმოდა იმერეთისა, ქართლის, ბალტიის მხრის, მოსკოვის და სხვა ადგილების ახორება გახრწნილი მთავრობისაგან; ესმოდა ყველა ეს და მით უფრო მძლავრდებოდა ზიზღი ძველ წესწყობილებისადმი. იანვარს აქეთ აღარ გამართულა მიტინგები (კრებები), არა გვსმენია ცხარე და მართალი სიტყვები „სოციალისტებისა“ ბურთი და მოედანი ხულიგანების, სოფლის მყვლეფავეების ხელში იყო. ეხლა სურათი იცვლება. გლეხები დიდს ყურადღებით ადვენებენ თვალს სათათბიროს და აღტაცებაში მოდიან მშრომელი ხალხის დამცველ დებუტატების სიტყვებისაგან.

გლეხების გამოღვიძებისა გამო საშიშო გახდა ზოგისთვის წინანდელი ყვლეფა და უზომო ჩაგვრა. აქ მამასახლისს სხვებისათვის მიუყიდნია სოფლის სათიბი ადგილები. სოფელი საშინლათ აღელდა, უთივოთ დავრჩითო. სოფლის ყრილობაში (11 ივნ.) მამასახლისი გამოცვალეს და სხვა დააყენეს. აგრეთვე ბოიკოტი გამოუცხადეს მამასახლისს, იოსებ ყირმულაშვილს და შაქ. პეპონოვს თივის ყიდყისთვის. მათ ჯარიმათ უნდა გადაიხადონ ოცოცი თუმანი. ასე სასტიკად დასაჯა სოფელმა ისინი, უჩვენოდ რად წაიყვანეთ საქმეო.

15 ივნისს თფილისის გუბერნატორი უნდა ჩამოველო, ივრის ხიღხედ სიღნაღისკენ. აქაური ხულიგანები და სტრაჟნიკები სცდილობდნენ, სოფელი პურ-მარილით დაუხვდესო, მაგრამ ამაოთ ჩაიარა მათმა შრომამ. —

ს ც უ მ ა რ ი .

ქ ი ზ ი ყ ი

ბოდბისხევის საზოგადოებამ 4 ივნისის ყრილობაზე დაადგინა: აიწეროს ყოველგვარი მათი გასაჭირი და გადაეცეს ხალხის მიერ არჩეულ სათათბიროს წევრებს: ჟორდანისა, წერეთელს, რამიშვილს და სხვ. სახელმძღვანელოთ.

მიტინგი ლანჩხუთში

ლანჩხუთში, სახელმწიფო სათათბიროს წევრთა მონაწილეობით, ამ თვის პირველს გაიმართა სახალხო ყრილობა. განიხილეს ადგილობრივ მართვა-გამგეობის საქმეები. ყრილობამ საჭიროდ იცნო, რომ სკოლებში სწავლება, სასამართლოებში საქმის წარმოება და ადმინისტრაციული მართვა-გამგეობა ქართულს ენაზე სწარმოებდეს.

მუშა მიგინეიშვილის დახვრეტა

9 ივნისს ფოთის ახლო დახვრეტეს მუშა მიგინეიშვილი, რომელსაც ბრალად ედებოდა კერძო ვექილის პლოხოტნიკოვის მოკვლა. წინა დღეს განსვენებულს გამოუცხადეს, ქუთაისში უნა გადაგიყვანოთო. საწყალს იმედი მიეცა, იქნება ავცდე სიკვდილსო. მეორე დღეს ბორკილ გაყრილი და ჯარ შემორტყმული გაიყვანეს გარედ, შემდეგ შეუტრეს ხელები, პირი-სახე აუფარეს, პირში რაღაც ჩაუდვეს— არ იყვიროსო, ჩასვეს ფურგუნში და დასახვრეტად წაიყვანეს. მისდევდა სამი როტა სალდათი. ქალაქს ამ დროს ეძინა და არ უწყოდა, იქვე გვერდზე რა საშინელი ამბავი ხდებოდა. როდესაც მიიყვანეს, მიგინეიშვილმა იკითხა, ჩამომახრჩობენ თუ დამხვრიტავენო. პასუხის შემდეგ თითონ მივიდა ბოქთან და დადგა. მიაკრეს ბოძზე. რვა-ცხრა საჟენის მანძილიდან გარსმა 18 სალდათის თოფის სროლის ხმა. სასიკვდილოთ განწირულმა ოდნავ თავი დაჰკიდა, მაგრამ ისევ მალლა აიღო და გასწორდა. ექიმმა განაცხადა, ცოცხალიაო. გაუსინჯეს სალდათებს თოფები და ხელ-ახლოდ უბრძანეს გასროლა. ტანჯული გამოესაღმა ამ

რ უ ს ე თ ი

გლეხთა მოძრაობა.

დადგა წაიხურა და მოძრაობა სოფელად მთელ რუსეთს მოქცა. გასკოტების სხვა-სხვაი ამბები მო-
ქცეო სხადგოლ-მამულა მოძრაობის შესახებ, გუ-
ბერნი ან არის რუსეთში, სხადგ გლეხობა უკმ-
ხაოფლებს ან სცხადებს.

მალა-არქანგელსკის მხარეში (ორლოვისკუბ.),
კურსკის მამულში, გლეხები ბელახის სობიდან. ამ
მხარედას ვარში სხადგ გაწვეული უარს ამბობენ
ფიცის მადებზე.

— ს. გლამზდინში (კურსკის კუბ.), წახო-
ლოცკის მამულში 700 მუშა გაიფიცა. შემამულემ
9 სხათის სამუშაო დღე შემოიღო და მუშებმაც
გაიფიცა შესწევტეს.

— ბერდისკის მხარეში (კიევის კუბ.) და-
იწეო გლეხთა მოძრაობა. გლეხებმაც 60 დესეტანს
მიწა ჩაიგდეს ხელში. შემამულემ მიიყვანა 2 და-
რჯა, რომელთაც შექმნადათ გლეხებისა და გაიქ-
ნენ. შემდეგ მიიყვანეს კადგუ 25 დარჯა, მარგამ
ამათაც შექმნადათ და დეჭარეს იარაღი.

— იურაკაში (კიევის კუბ.) შემამულეს მო-
უსურგებია მამულის მიეიდვა ჩარხისათვის. მამის
იურაკელები მისულან ამ ჩარხთან და უთქვამთ,
ან იეიღო ის მიწა რომელიც გლეხებისა თი-
ლითა და სისხლითაა მარწეულიაო. სქმე ამითა
გათავებულა, რომ გლეხებს კარგათ უცემათ შებ-
ტანისათვის, სოლო ამისი მამული ზუკლიაო.

— რეხისკის მხარეში (მინსკის კუბ.) გლე-
ხების მოძრაობა. შემამულენი სცდილობენ მაწე-
ბის გაიდეჯან. თრიფლის და სხარტოვის კუბერ-
ნიში გლეხები შებტანეთა მამულებში სობიდან
და თავისუფლად აძიებენ სქახელს.

— მისკეში სმა გავრცელდა, რომ გლეხე-
ბის მოძრაობა ვალგას ნახარებზე სქმალად ძლი-
ერდებო. ამ მოძრაობის დედილობრევი მუშები
მხარს უჭერენ.

— ჩერნოგოვის კუბერნიში შემამულენი ძლი-
ერ დაშინებული არან გლეხების მომავალი მოძ-
რაობით, რის გამოც სოფელს თავს ახებებენ და
ქალაქებში სხადგებთან.

— კურსკის კუბერნიში შემამულეებისა და
გლეხებს შორის უთანხმოება უფრო და უფრო
მწვევდება. სმარდებს დარჯებთან შეტაკება. ვიცე

წუთი-სოფელს. იმისი გვამი იქვე ჩაფლეს მი-
წაში, შემდეგ სალდათები ზედ საფლავზედ გა-
ატარეს და წაიყვანეს. გავარდა თუ არა ქალა-
ქში ხმა, მიგინეიშვილის დახვრეტის შესახებ,
მუშაობა შესწყდა ქარხნებსა, სახელოსნოებსა,
ნამთ-სადგურსა და ბაზარში. შინ წავიდნენ მე-
ეტლეები და მედროგები. ბულვარში რადე-
ნიმე საგლოვიარო დროშა აღმართეს. ამხანა-
გმა მუშებმა მკლავებზე შავი ნიშნები გაიკე-
თეს. პოლიციაც მოემხნა: დაიბარა ჯარი და
დარაზმდა. ასე გამოესალმა წუთი-სოფელს
ახალგაზდა, ჯან-ლონით სავსე მიგინეიშვილი
იმ დროს, როდესაც მთელი რუსეთი ერთი კა-
ცივით იძახის — „მოისპოს სიკვდილით დასჯაო“!

სალდათების მიტინგი ბათუმში

კვირას 11 ივნისს, ბათუმში სახლოერო
ბარაკების მახლობლად გაიმართა სალდათების
მიტინგი. წარმოითქვა მრავალი სიტყვა. ლაპა-
რაკს ყველა გულმოდგენით უგდებდა ყურს და
გარეგანი. მშვიდობიანობა არაფრით არ დარ-
ღვეულა. როდესაც მიტინგი დასრულდა და
შეუდგნენ დადგენილების დაწერას, რომელიც
სახელმწიფო სათათბიროში უნდა გაეგზავნათ
მშრომელთა ჯგუფისათვის, გამოჩნდნენ ყახახე-
ბი დი მიტინგი დაიშალა. მეორე დღეს სალ-
დათებმა არეულობა დაიწყეს. სალდათების და-
სამშვიდებლად დიდ ძალი ჯარი გაგზავნეს
ქუთაისსა და თბილისიდგან. ქუთაისიდგან,
სხვათა შორის, ჩავიდა ტყვიის მტყორცენელ-
თა როტა ზარბაზნებით. საზოგადოდ, ამ ბო-
ლო დროს ჩვენებურ ჯარში რაღაც მითქმა-
მოთქმაა. მიტინგი გაუმართავს აგრეთვე ხაშურ-
შიაც იქ მყოფ სარკინისგზო ბატალიონს.

სალდათების საქმე

მარტის ბოლო რიცხვებში ტფილისის მიგ-
რელსკის მე-16 გრენადერის პოლკში შეტაკება
მოხდა განმათავისუფლებელ მოძრაობის ნიადაგ-
ზე. შეტაკების დროს 6 კაცი დაიჭრა. ამ
საქმის გამო პასუხის გებაშია მიცემული 27
სალდათი, რომელთა საქმე უნდა გაერჩიოს
სამხედრო სასამართლო 22 ივნისს ამ სალ-
დათების საქმემ ქალაქშიც და ჯარებშიც დიდი
ღიჟამა მოთქმა გამოიწვია.

გუბერნატორის ბრძანებით, 200 ყაზახი გაგზავნეს.

— კიევის და ზოგადის გუბერნიებში გლეხებს სიმუხარ ქარის ნიხრი შეუდგენიათ და ზოგან სისრულეშიაც მოწყვთ ეს ნიხრი. თუ სკიბრეთბ მითხროვს, გლეხები მზად არიან გაფიცვა მოახდინონ.

— სუჯის მაცხრის სოფ. ბერშნაში არეულობა მოახდინა ორი ათას გლეხმა. ბოქაულმა დასამშვიდებლად რაზმი მოიყვანა, მაგრამ გლეხებმა ოფრინეს.

— რიზანის გუბერნიაში გლეხებს ძალით გაუგდათ ზოლიცა და დარაჯებო, რომელნიც სოფელში გაუგზავნიათ ხალხის „დასამშვიდებლად“.

— ბოგოდუხოვის მაცხრის სოფ. ლუსკოვში გლეხებს ყაზახებთან მოხვლიათ შეტაკება. ყაზახები ქვებითა და ორთოებით დაუფერნიათ. ყაზახების მაგვრად ახალი ჯარი მოუსყვიათ გლეხებისათვის.

— ზსკოვის გუბერნიიდან ზეტერბურგში მიხულა ერთი გლეხი მშრომელთა ჯგუფთან მოსაღმარაველად. ეს გლეხი ამხანაგებს გაუგზავნიათ. გლეხს განუხსნდებია, რომ მიწა ღვთისაა და არავის უფლება არ უნდა მიეცეს დასაკუთრებისა. მიწა სწოგადო უნდა იყოსო.

— სრულიად რუსეთის გლეხთა კავშირი ამ დღეებში დიდ კრებას მართავს, რომელშიაც მონაწილეობს მიაღებენ, კავშირის წევრების გარდა, რუსეთის სოციალისტურ ზარტაების წარმომადგენლები.

— 11 ივნისს კონსტანტინოვრადში (ზოლიცის გ.) კამაროთა დიდებული კრება ახლომხნლო მცხოვრებ გლეხებისა. უბნის ზედამხედველმა დაინახა, რომ ამ კრების წინაშე ვადაცა სოციალისტურ გზეთს ჰკითხულობდა, მივიდა და წინადადება მისცა შეკრებილთ, დაშლილიყვნენ, მაგრამ, რომ შესედა, ხალხი შეტად აღელვებული იყო, გაიქცა; მას მალე წამოეწივნენ და ძალით სტემეს, სტემეს აგრეთვე სხობლიცო დარაჯისა და გარდდოვით. შემდეგ ხალხი მივიდა სხობლიცო სემმაროველოში, სტემა მაცხრის უფროსს და ქვები დაუშინა სტრაჟნიკთა რაზმს, რომელთაც თოფები გასროლეს. მოკლულია 3, დაჭრილია 3.

— სხასისკის მაცხრში (ყაზანის გუბ.) გლეხები შემამულეებს ტყეებს არ აჩენიებენ ამ ამჟამად, რომ მალე ჩვენ დაგვრჩებოა.

მუშათა მოძრაობა

კალუგაში გაფიცვას, მუშებმა მატარებელი შესხრეს ორის სართის განმავლობაში და განუშვეს მხოლოდ მკვანერების თხონით, სდგურიდან 2000 კაცი წავიდა გუბერნატორთან და მოსთხოვა დაზარტომრებულ მუშების განთავისუფლება. გუბერნატორმა განაცხადა, მაგის შესახებ შეამდგომლობა ადვოტ მინისტრის წინაშე. ამის შემდეგ მუშებმა სიტყვები წარმოთქვეს, გადასწედა, არ შესწევიატონ გაფიცვა ამხანაგების განთავისუფლებამდის. თუ არ განთავისუფლდნ და მთელ ქალაქში გაფიცვა გამოაცხადდნ,

— სრულიად რუსეთის რეინის გზათა კავშირის წევრებისთვის მიუმართავს მოწოდებით, რომელშიც, აღნიშნავს რა მთავრობის ძალმომრეობას ურჩევს, მზად იყვნენ სთათობაროს მშრომელთა ჯგუფისთვის მხრის დასტკრად.

— მოსკოვის ბარჯაზე თურმე დარწმუნებულნი არიან, რომ შეიარაღებული აჯანყება აუცილებლად მოხდება. ამის გამო ქალაქების ფასი ძლიერ დაეცა თურმე.

— ზოლიციის ცნობებით, მოსკოვის რაიონის ქარსნებისა და ფაბრიკების მუშებს განკარგულება მიუღიათ, მოამზადდნ მებრძოლი რაზმები და დაიწივნ ვარჯიშობა სრულაში.

— მოსკოვის გუბერნიაში მუშებისა და გლეხების მიტინგებია. ქალაქ გარედ თათქმის ყოველ დღე იმართება მიტინგები. ამდენი მუშა და გლეხობა იკრიბება, რომ ზოლიცია ვერას გამხდარა. თვით ქ. მოსკოვიც უფრო და უფრო ხშირდება უმთავრეს ადგილებში განათლებული კაცებისა და მუშების მიტინგები.

— ქ. შუაში (ვლადიმირის გუბ.) 28 მაისს მუშებმა გამართეს მიტინგი, რომელსაც ათასამდის კაცი დაესწრო, ყაზახები და ზოლიცია დაეცნენ ხალხს. როგორც ამბობენ, 50 მდის კაცი დაშავდა, მოკლული არავინ არის.

მოძრაობა ჯარში

კურსკის ჯარში მდელვარება არა სცხრება, კიდევ უფრო ძლიერდება. კრებები და მიტინგები ყოველ დღე იმართება. ქალაქში ხშირი დადის, რომ ჯარი სანზორობილის აკლებას და ზოლიციურ ზარტომრების განთავისუფლებას აპირებსო. ჯარი გადაჭრით აცხადებს, რომ არ გაუტონებთ უფროსებს, რომელნიც გლეხებს გვანობიებენო, „ადარ

ვესურათ ჩვენ ძმებს გლეხებს, — ამბობენ სულდა-
თები, — რომელნიც მიწისა და თავისუფლების
თხოულობენ“. უფროსები არიგებენ და ამშვიდე-
ბენ სულდათებს, მაგრამ ისინი თავისადაც არ იშლიან.

— ნოვოგორკისკის ზოლკის უფროსები ძლი-
ერ უმჯობელოდნი არიან სულდათებისა. მთელ ზო-
ლკაში მარტო ერთი რატია მათი გავლენა.

— სევესტროპოლში მომხდარა მატროსებისა,
სულდათებისა და მუშების მატროსები. გადაუწყვეტიათ,
მოსთხოვეს სათათბირის, რომ უფრო მსხედ იმო-
ქმედოს.

— დანის ყაზახთა შორისაც დიდი მითქმე-
მთაქმია. დანის ყაზახები ძლიერ გადატყველები
არიან თანამედროვე მოძრაობით, რადგან მწველი-
წადა, სულ სამსახურში ატარებენ დროს. მთავ-
რობა ყაზახებისაგან ახლ-ახლ ზოლკებს აგრო-
ვებს. ერთხანით მთავრობა მხინდელთადაც ყაზახებს
მდგომარეობის გაუმჯობესობას, მაგრამ ბირობა
დაბრუნებას დაწინა. გარდა ამისა, სამხედრო სამი-
ნისტრო უნდობლად ეწერობა ყაზახებს და აფიც-
რები სხვა ზოლკებში გადატყვევს. ამით მავრთათ
კი ყაზახებს უნიშნავს სხვა აფიცრებს, რომელნიც
არა მალავენ, რომ ისინი თავს ეუროს სდევენ-
ლად არიან დანიშნულნი. ეველას ეს ძლიერ აღელ-
ვებს ყაზახებს.

— ქ. ზოლკაში ელენის ზოლკის ჯარის
კაცთა შორის დიდი მღელვარებაა. გაფიცვის
გამოცხადების შემდეგ ჯარმა ვერ სამხრობი-
ლე გატყნა და დახტოვრებულია მხინაკები
განთავისუფლდა, მერე შეიარაღებულია ქალაქის-
კენ წავიდა მუსაკით. ახრად მქონდათ სევის
ზოლკის შეერთებდნენ. მაგრამ ვერ მოახერ-
ხეს, რადგან დანარჩენმა ჯარმა ხელი შეუშალა.
ხალხი დიდის ამბით უხვდებოდა ჯარს. თოფებს
ისრდნენ მკერში. ასე იარა ჯარმა მთელ დამეს
და მერე დეს დილით დაღალული დაბრუნდა
ყაზახმაში.

— კონსტანტინე ჯარის მღელვარება იზ-
რდება. ქალაქში დარაჯთა რაზმები გააძლიერეს.
მოკლდინ დიდ არეულობას. ჯარსა და მუშებში და-
ხტომრება განშირდა. ხალხი ძლიერ დაშიხებულია.

— ბეტურბურგში ბრებონაჟენისკის ზოლკაში
ამ ბოლო დროს ჯარის კაცთა წერილები მოსდით
მშობლებისა და ნათესავებისაგან. არიგებენ, „ამო-
რჩეულთა“ წინააღმდეგ ნუ წახვალთ, მამინაც კი
რატა მთავრობა გაბრძნებთ ჩვენ. ისინი გამოგ-

ყაზახეთ იწერებიან, — რომ მიწა და თავისუფლებას
მოაბოვონ“.

— ბრებონურგში ყაზახებმა მხეცურად მოკ-
კლეს მუშა კოლოტუხინი. მოკლული დიდის ამ-
ბით დასაფლავეს. სხვა გვირგვინთა შორის ეუ-
რადღებს აქვევდა ყაზახებისაგან მიძღვნილი გვი-
რგვინი შემდეგის წარწერით: „ყაზახების სიბნე-
ლის და განუყოფლობის მსხვერპლს დადგომ
მოკლულ შეგებულ ყაზახებისაგან“.

„.....და, აჰა, მოვიდა მოგვი აღმოსავლეთით“

(ზღაპარი)

I.

იყო მთელი ძლიერი, მდიდარი... იმისა სსსს-
ლე მხეს ეგოლებოდა. მხე სსსსლეს ანათებდა,
თუ სსსსლე მხეს, ძხელად გაანჩევდა. ადამიანს
თვალს მოსტაცებდა იმისა უმშვენიერესი თვალ-
გადუწვდენელი სსსსლე...

ძრწოდნენ მეთვის წინაშე ქვეშევრდამნი და
მის თვისს ნავალს მლოკდენ... ქურუმნი კიდევ
ეოველ დღე და დამ გუნდრუკს უამევენ და ადო-
დებდენ. ერს-კი აუწევდენ: „ესე არს უფლისგან
მირონ-ცხებული და მდდო მისი ამხე გადმო-
სული“. ცაში უფალი და დედა-მამწე მთელი...
იდიდოს მათი სხელი!... გაიძნოდეს ერი და ორი-
ვეს მოწიქებით ეკიდებოდა.

რომელი უფრო ძლიერი იყო!?. ერი ვერ
ანჩევდა, რადგანაც ორივეს გულ-წოფელად ეკედ-
რებოდა, მაგრამ ორივესგან ვედრება ერისა შეუწ-
ენარებული იყო. ორივე მუდამ ერთ ეო ვედრე-
ბისათვის და ორივე კი ერთ-მანვიდნი, თუ ამოკ-
ვნესს გაჭბდავდა ერი მათ სსსსევედურად...

სეტყვას... ელვას... ნადვარი... ზვავი... მე-
წერი თავს ეცემოდა ერს...

„...ეს უფლისა რისხვას... ამბობდენ ქურუმნი
რათა შექსტოდეთ უფალს... სიტყვით თუ სქმით
უფლის წინააღმდეგნი ხართ და... ჩვენც კი არ
გვიგდებთ და არ გვასახრდებთ... წელს ჩვენ აი :
ამდენი და ამდენი არ აკვიდა...“

მხურვალედ ეკედრება ერი უფალს. ქურუმთა
შუამავლობით ბირობას უდებს უფალს, მისი მონ-
ივეს და მას... მსოფოდ მას უამევენს გუნდრუკს
და ბირიდგან ლუკმა გამოიდას და მისი ქურუმნი
ასახრდოდეს...

ღუთის რისხვისგან განადგურებულ ერს შეეკ
თავის ხეკრის სოსოვს...

...შეფევე ძლიერო, მოგვეძინე შეღავათი და
შეგვადლებინე შენი ზესტისთვის...

— მონახო... მრისხნედ უეივლა შეფევი.

— მონახი ვართ, შეფევი, და ამისთვის გვედ-
რებით...

— ერო, გავიწედე... დაწევეს ქურუმთ...
რამ მადლა ღმერთის და ძირს კიდევ შეფევი...
ამისთვის...

— ამისთვის გვედრებით შეფეს და თქვენც,
შეგვადლებინათ...

— რა!?. მრისხნედ იეივლა შეფევი და ზუბ-
ძანს თავის მსახურთ, სულაც კი ამოხსნა მონე-
ბისთვის, თუკი ოდნავ ურჩობას განსწავდენ.

დაკრებენ მსახურნი ერს და მისი ვაგბა ცის
სწვდებოდა. უფლამდისაც თუ მიდიოდა მათი წილ-
კობა, არ ვაბო...

— მკერე გინდათ თქვენ, ურჩნო! უფვირდ-
ნენ ქურუმნი...

— გავატყავთ... გავატყავთ... ოდნოდ
სული შეგვარჩინეთ!.. ევედრებოდა ერი...

II

გადატყავდა ერი. სიდატყავს რამ სხვა და სხვა
სენი მოსდევს. ასეც დაემართა ერს და ამისთან
ერთად შეფესაც და მის ერთგულ მსახურთაც.

ჰგვირბოდა შეფევი და მისი მსახურნი, თუ მის
ოჯახს და ერთგულთ რად დაემართა ასეთი სენი.
გაბრწყინებული სისხლე და ასეთი საბნელები-
და! გაჯერა მთელი დასავლეთი. სულ თავის ს-
სხლეში მოაწვია, რამ ოჯახი განეკურნა, მკრამ
ურჯესი ემართებოდა.

ჰგვირბოდა დასავლეთის მეცნიერი და ფალო-
სოფოსი, რაც კი იხილავდა შეფის სისხლის
ბრწყინვალეობას, რაც მზას ბრწყინვალეობას ეჭარ-
ბებოდა, და ხელების უნუგეშოდ ჩუშვებდა...

„ვერ გავიგია, ვერა!..“ თან ამას უმატებ-
და: „ღუთისგან არის უთუოდ მოვლენილი“...
და მიდიოდა ასეც დასავლეთს, რათა სეკვირვე-
ლებანი ეუწეებინა თავისიანებისთვის...

...ქურუმნი კი მოაწიებოთ, როდესაც კი შე-
ფევი გადმოხსნებოდა, ავედრებდენ ღმერთს შეფეს და
მის ოჯახს, რათა მისგან მირონ-ცხებულს, მის
ოჯახს და მის მსლებულთ ძალა და განკურნება..
მოაწვიეს ცოცხალნი და მკვდარნი წმინდანნი...
მკრამ...

... და, აჰ, მოვიდა მოგვი დამოსავლეთით

და სოფლიდან სოფლად მიამოვიდოდა. უველეს
ერთი და იგივე კვების, ვაგბა, მუდარევის უფროსის
და შეფისადმი...

„...უგუნურო, სოფელი... დომადლა სმა მო-
გმა მოსულმა დამოსავლეთით, როდესაც მიამო-
ვლო სოფლები.. ხსნა შენ ხელთ არის.. განებე თავი
ვედრებს და მუსლ-მოდრეკით სიარულს.. განძრე
ხელი, ფესი და ამოქალაქე ჭაბჭი იგი, რომელიც
ტელირბს განიებს, გაძინებს და სისხლს გაშის-
მავს...“

...და გუგონს სოფელმა მოგვსა მოსულსა
დამოსავლეთით და მიესია ჭაბბს... ბევრგან ამო-
ქალა, ამოაშრო ჭაბბი და, აჰ, სსსწუღო-მოქმე-
დებს, უეცროვ ავევდა სოფელი... დაუცხრა ტელირ-
ბი, გაქმინდა სისხლი სოფთა ჰქართი მორწეუ-
ლი...

და იკმა ერმა თავისუფალ ჰქართი სუნთქვა
და შედგინდა გული ამოდნავდა სხობოფლელად...
მსოფოდ ჭაბბიდან გამორიული გველ-ბაყაი
ასისინდ-აიფინდა:

„— ქვეანს იღუბებს, ქვეანსა!..“

და წარუდგინეს მოგვი მოსული დამოსავლეთ-
ით შეფეს მას განრისხებულს.

— ვინ ხარ შენ, ეშმაკის მაგვარო, მოსულ-
ხარ საიდან.. უეივლა შეფევი მრისხნედ... და
ამტუტებ ჩემ სამეფოს!? უუნითი უკუნისადი
მამა-მამიდან ბოძებული ბუდე გველ-ბაყაისა ამ-
აშრე და სრულებით უსწრდოვით დასტოვე ჩემი
ერთგულნი!..

ქურუმთ დაუკრეს კვერი და შეახვედნენ მოგვი
მოსული დამოსავლეთით.

— იგი გრძნეულია, ეშმაკის კერძი!.. ღოც-
ვითა და ვედრებით დავამარცხებთ!.. უვირდნენ
ქურუმნი და ევედრებოდენ უფლს, რათა ეშმაკე-
ული იგი აღეგავა ზირისგან დედამიწისა...

მოგვმა მოსულმა დამოსავლეთით დამშვიდეთით
უხანუსა:

— შეფევი ძლიერო, შენი დიდება დამოსავ-
ლეთშივე მსმინია... შენის დიდებით გატაცებული
წამოგვედ დამოსავლეთით, ჩემი თვალთ მხილდა
შენი დიდება... მკრამ რა ვნახე!? მთელ შენ
სამეფოს ჩრხილი გაჰჩინა, დაუდალავად დღე და
ღამ დრდნის მის ძალას...

...მაინა!.. უეცროვ შესწვიეს ბასია... შენი
სისხლე ბრწყინავს... მზეს ეცალებს, მკრამ
მაინც, ჰხედავ, შეფევი, — მაუთითა სვეტებსე,

— იგავე ჩრხილი ღრდნის შენი სსსსსდის ბოძებ-
საც!.. და, აჰ, შენს სსსსსდსაც გაჭხენია...

მეფემ შეიჭმუნა შუბლი და წარმოსთქვა :

— შენც შეჭნიშნე!? დასავლეთი, სდაც მეც-
ნიერება ავგავებულა, შევაჯერე და, მგონი, ჩქარ-
და ბოძებს დავიცვამ... და ჩემ ოჯახსაც...

— მეფევე, ბოძები ჩქარა დაღრდნება ჩრხი-
ლისკან და თავს დაგაწვება შენი ბრწინავლელ სს-
სსსლე... ეცადე, ქვეშ არ მოგიტახნოს!..

— როგორ, გუუბნები, წამლებს ვხმარებ ბო-
ძების გადასარჩენად...

— წამლის ხმარება, მეფევე, ბოძების შენსხვა-
დგან არ უნდა დაგეწეო, რადგანაც მთელ შენ
სამეფოში ჩრხილი მოდებულა, და შენს ერს ასხე-
ულებს. დღეს მოხზობა შენი ბოძების სენს... სვალ
ერთი ორად სოფლიდგან გამონავსავნი მიესხევა
მავკე ბოძებს და ადრე თუ გვან...

— როგორ?... იყვარეს ქურუმთა და მსლე-
ბელთ... კადეც მკან ამდურია წყალი და... შეჭ-
ბოჭეთ ებ!...

მიესივნენ, ვითა იფთარნი, მკრამ ოდეს დამ-
შვიდნენ, ვედარ იხილეს მოგვი იგი აღმოსავლეთ-
ით მოსულა... მოლოდ ქსედავდენ, რაკვარ და-
მარცხდენ...

— ეშმაკეულია იგი... ჩვენ გაგვისსლტა სე-
ლიდგან, მკრამ ვიბოვით... ჩვენ ვილოცავთ, შე-
გავედრებთ უფალს, სოლო თქვენ მიესიენით სო-
ფელს და ამომშრალი ჭაბობები ამსეთ სოფლის
ცრემლით ... ამბობდნენ ქურუმნი...

— მკრე უნდა მოხდეს, მკრე!... უზსუსეს
მეფის მსახურთ... თქვენ ჩვენთვის ილოცეთ და
ჩვენ კადეც გახეხებთ, როგორ ავტორებთ სო-
ფელს... აღმოსავლეთით მოსულ მოგვისკან ჩვენ
გაწობალებს ძვირად დაუხვავით სოფელს, რომე-
ლიც ამის სმას აჭყვას და ჭაბობები ამოქალა, და
ამოდენა გველ-ბაყვის ბინადრობა მოუშალა..

— რა ბედნიერებით ვცნობდით!... ყაყინ-
სისინებდა გველ-ბაყვი... წამოდით... წამოდით
და თქვენ თითონ თქვენის ბედნიერის თვალთ იხი-
ლავთ, რა დაგვიმართა სოფელმა...

III

...და დაინაწილა მთელი ერი აღმოსავლეთით
მოსულ მოგვის გაწობალებულმა მეფის მსახურმა,
და ყოველი თავის სვედრს შეესია გველ-ბაყვის
წინამძღვრობით...

ველგან ცეცხლის ალი სეცას სწვდა, არე-მა-

რე მოიგვია უმანკოთა წიგელ-კივილმა, რისწევ და
კრულვა, და ძალ-დატახებითი ვედრებმა დაწველებმა
ერთმანეთში არეულმა...

ამოქალილი ჭაბობებში ჩაუშვეს უმანკო ცრემ-
ლი და სისხლი... წმინდათ შეასრულა თავის მო-
ვალეობა განრისხებულმა მსახურმა და ვეელგან სო-
ფელი ავიარა : „**ილოლის მეფე და მისი მსა-
ხურნი...**“ მკრამ მოგვი მოსული აღმოსავლეთით
ვერსად ვერ იხილა, თუმცა ვეელგან ჰგონობდა
მის იქ ყოფნას და მის ფეხის კვალს... ამით გა-
ბრავებული მსახური უგვანო-სამსახარა მეფის
სახელით იმინებდა და ახდენდა სხვა და სხვა გან-
კარგულებას, რითაც ზეტევის ცემას მეფისადმი
ერში ძირიანად ჰფიხვრადა.

ერის ცრემლმა და სისხლმა მოწეო დედა-
მაწა. ამოქალილი ჭაბობებში ჩანაკადულდა ერის
სისხლი და ცრემლი და დაჭურა ღოღო... გველ-
ბაყვის გაუხარდა სინოტიოთი ავსება... ჩაყურეუმი-
ლავდა შიგ... ეძებდა თავის ბუდეს, მკრამ წმი-
ნდა ცრემლმა და სისხლმა უმანკოთასამ ძლიერის
ტადლით შორს ჰსტეორცხა...

— გველ-ბაყვი იმისთვის არის გველ-ბაყვი,
რამ ყოველ გარემობებში და ყოველ ჰერში თუ-
ფიფიუნებით არა, მაინც რევიანათ მოამძღვრის
კუჭი...

რავი დაატეო გველ-ბაყვმა, რამ ერი ცხად-
ლივ თუ მღვავი აზრობს მეფის ზიარს-ზიარ შე-
სვედრას, სევიდგან წამოტეოტეოდა და თათქმის
აქმდის გაკადნიერდა, რამ ბეგრკან სოფელი გა-
ზირიევენ და თავიანთ-თავი წარმომადგენელად ამო-
არჩევიენს. სდაც ეს ვერ მოახერხეს, იქ ცარცვა-
გლქვას დაიწეეს, შიშის ზარი დასცეს სოფელს. სო-
ფელი მაინც ეცდა და თავის ოდნავ ოდნავ მაინც
გულ-შემეტეავარი გაუგზავნა მეფეს უკანასკნელ
ზსუსისათვის...

„**აქ უნდა შევწვიტო ზღაზარო...**“ სთქვა
ნაქურუმიშვილმა და მეც ძალაუნებურად უნდა შევ-
წვიტო... თუ ოდესმე განავრძო თავის ზღაზარი
ნაქურუმიშვილმა აღმოსავლეთით მოსულ მოგვსე,
მეც მოვითხრობთ...

13 მაისი 1906 წ. **შ. არაგვისპირელი.**

რედატორ-გამომცემელი **მ. აღამაშვილი.**

სტამბა „**იღეალო**“ (მ. დ. კიკნაძისა)
ნიკოლოზის ქუჩა, მილოვის სახლი № 6.